

Kihlakunnansyyttäjä Marjo Ikaheimonen
Kanta-Hämeen syyttäjänvirasto
Mannilantie 26 A (PL 104)
04400 Järvenpää
Puh. 010 362 3201 / Fax 010 363 3207
E-mail: marjo.ikaheimonen@oikeus.fi

Lausunto

Asia Lausunto koskien rikoslain 48 luvun 5 §:n uudistamista

Viite Työryhmämietintö 31/2010: Ympäristörikos- ja alusjäterikosdirektiivin voimaansaattaminen

Legaliteettiperiaatteesta

Kuten mietinnön sivulla 15 jakson "2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö" neljännen kappaleen lopussa todetaan RL 48 luvun rangaistussäännökset on kytketty aineelliseen ympäristölainsäädäntöön edellyttämällä tekojen tapahtuvan vastoin lakia, lain nojalla annettuja säännöksiä tai lupaehtojen vastaisesti. Luonnonsuojelulain kokonaisuudistus on valmisteilla eikä nyt käsillä olevassa uudistuksessa ole kysymys varsinaisesti aineellisen lainsäädännön uusimisesta, mutta myös muutoksia rikoslakiin tehtäessä tulisi käsitykseni mukaan ottaa huomioon legaliteettiperiaatteeseen sisältyvä täsmällisyyden vaatimus. Laista pitäisi siis selvittää helposti ja yksinkertaisesti se, mitkä teot ovat rangaistavia ja missä kulkee rangaistavan ja rankaisemattoman raja. Valittu lainsäädäntötekniinen keino, viitata esim. luonnonsuojelurikosta koskevassa 48 luvun 5 §:ssä luonnonsuojelulakiin, jossa puolestaan viitataan mm. luonto- ja lintudirektiiveihin sekä CITES-asetukseen ja niiden lajiliitteisiin lukuisin eri viittaussäännöksiin, on ongelmallinen sanotun täsmällisyysvaatimuksen kannalta. Lajien suojelua koskevien säännösten osalta sekavuutta aiheuttaa erityisesti se, että eri eläinlajeihin ja osin myös samaan eläinlajiin kohdistuvia erilaisia toimenpiteitä koskevat kiellot on sijoitettu useisiin eri lakeihin (luonnonsuojelulaki, metsästyslaki ja eläinsuojelulaki). Näin niin nyt kysymyksessä olevan direktiivin kuin muidenkin ympäristörikosoikeudellista vastuuta rajavien direktiivien täytäntöönpanossa tulisi ottaa huomioon legaliteettiperiaate niin, etteivät direktiivien tarkoitukset tosiasiallisesti vesiä.

CITES-asetuksen suhteesta rikoslain 48 luvun 5 §:ään

Mietinnössä todetaan olevan tarpeen säätää uusi 3) -kohta rikoslain 48 luvun 5 §:n luonnonsuojelurikosta koskevaan tunnusmerkistöön, koska CITES-asetuksen määräyksen rikkominen ei ole rangaistavaa luonnonsuojelurikoksena, vaan ainoastaan luonnonsuojelurikkomuksena eikä oikeushenkilön rangaistusvastuu siten ulotu CITES-asetuksen vastaisiin tekoihin (Mietinnön s. 33-34).

Käsitykseni mukaan toisin kuin mietinnössä todetaan, ovat CITES- asetuk-

sen vastaiset teot jo nyt rangaistavia RL 48 luvun 5 §:n nojalla. CITES--asetus on "pantu kansallisesti täytäntöön" luonnonsuojelulain (LSL) 44 §:ssä. LSL 58 §:n 1 momentin mukaan mikä tahansa luonnonsuojelulain vastaisesti tehty luonnonsuojelurikos on rangaistava RL 48 luvun 5 §:n nojalla. LSL 58 §:n 2 momentissa on lueteltu eräitä CITES-asetuksen vastaisia tekoja, jotka ovat siihen sisältyvän toissijaisuuslausekkeen nojalla rangaistavia luonnonsuojelurikkomuksena *elleivät ne ole rangaistavia luonnonsuojelurikoksina*.

RL 48 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan luonnonsuojelurikokseen syyllistyy se, joka LSL:n tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti erottaa ympäristöstään taikka tuo maahan, vie maasta tai kuljettaa Suomen alueen kautta kohteen taikka myy, luovuttaa, ostaa tai ottaa vastaan kohteen, joka on mainitulla tavalla erotettu ympäristöstään, tuotu maahan tai viety maasta. CITES-asetusta ei ole rajattu pois tämän säännöksen soveltamisalasta rikoslaissa sen enempää kuin LSL 58 §:ssäkään. Myöskään luonnonsuojelulain 58 §:ää koskevasta hallituksen esityksestä 79/1996 ei voi vetää tällaista johtopäätöstä, sillä siinä todetaan sama toissijaisuusperiaate. Hallituksen esityksestä 80/1997, joka on koskenut muun ohessa LS 58 §:n 2 momentin muuttamista, todetaan, että pääosa neuvoston asetuksessa luetelluista teoista on jo Suomessa rangaistavia muun muassa rikoslain nojalla. LSL 58 §:n 2 momenttiin on sen mukaan sisällytetty eräitä CITES-asetuksessa lueteltuja tekoja, jotka sanotun toissijaisuuslausekkeen mukaan voivat olla myös luonnonsuojelurikoksina rangaistavia.

Oikeuskäytännössä CITES-asetuksen vastaiset teot on katsottu luonnonsuojelurikoksiksi silloin, kun niiden merkitystä ei rikoslain 48 luvun 5 §:n 4 momentin tarkoittamin tavoin ole pidetty luonnonsuojelun kannalta vähäisinä. Esimerkkinä voin mainita laajimman ja vanhimman tuntemani CITES-asetuksen (tai oikeammin sitä edeltäneitä Luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston uhanalaisten lajien kansainvälistä kauppaa koskevan yleissopimuksen soveltamisesta yhteisössä annetun asetuksen 3.12.1982 ja Komission asetuksen nro 558/95 edellä kerrotun asetuksen muuttamisesta 10.3.1995) vastaista menettelyä koskevan tuomioistuimen ratkaisun eli Lappeenrannan käräjäoikeuden tuomion 30.11.1995 nro 443 (R 95/984), jossa oli kysymys muun ohessa CITES-lajeihin kuuluvien linnunmunien tuonnista Venäjältä Suomeen. Vastaaja tuomittiin kerrotun CITES-asetuksen vastaisen menettelynsä johdosta luonnonsuojelurikoksesta yhden vuoden ehdolliseen vankeusrangautukseen. Vaikka mainittu ratkaisu on vanha ja sitä annettaessa on osin sovellettu vanhan luonnonsuojelulain säännöksiä, on alioikeuskäytännössä sittemmin hyväksytty vastaava tulkinta LSL 44 §:n ja rikoslain 48 luvun 5 §:n suhteesta.

Käsitykseni mukaan CITES-asetuksen vastaiset teot ovat jo siten voimassa olevan lainsäädännön mukaan luonnonsuojelurikoksina rangaistavia ja niihin olisi voitu tarvittaessa soveltaa oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaa sääntelyä.

Rikoslain 48 luvun 5 §:n 2) - kohta siis jo sisältää osan niistä tekotavoista, joita on nyt tarkoitus sisällyttää uuteen 3)- kohtaan ja on jäljempänä selostetuvin tavoin osin laajempikin. Koska rikoslain 48 luvun 5 §:n 2 momentissa ei kuitenkaan ole lueteltu aivan kaikkia tekotapoja, jotka on sisällytetty uuteen 3) -kohtaan, on säännöksen täsmentäminen legaliteettiperiaatteen kannalta erittäin perusteltua. Eli siltä osin kuin 2)- kohdassa ei ole mainittu tarjoutumista ostamaan, hankkimista kaupallisiin tarkoituksiin, esittelemistä julkisesti kaupallisessa tarkoituksessa, käyttämistä taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, hallussa pitämistä myyntitarkoituksessa, tarjoamista tai kuljettamista

myytäväksi. Lisäksi käsitykseni mukaan uuden 3)-kohdan säätämisen myötä 2) -kohdan tarkoitus ja säännösten välinen suhde saattaa jäädä jossain määrin hämäräksi. Lainkäyttäjän näkökulmasta pitäisin loogisempana, että uusi 3) -kohta korvaisi nykyisen 2)-kohdan ja 2) -kohta siirrettäisiin 3)-kohdaksi ja sen sanamuotoa täsmennettäisiin kuulumaan "luonnonsuojelulain tai sen nojalla annetun asetuksen tai määräyksen vastaisesti erottaa ympäristöstään taikka *muutoin kuin tämän säännöksen 2) kohdassa kerrotuin tavoin tuo maahan, vie maasta*". Käytännössähän tämä tarkoittaa LSL 45 §:n vastaista menettelyä, joskaan rikoslain 48 luvun 5 §:ssä luetellut kielletyt tekotavat eivät täysin vastaa tältäkin osin kaikkia LSL 45 §:ssä lueteltuja kiellettyjä tekotapoja. Toinen vaihtoehto täsmentää nykyistä rikoslain 48 luvun 5 §:n 2) kohtaa olisi lisätä siihen suora viittaus LSL 45 §:ään. Muita kuin LSL 44 § ja 45 § vaihdantaan liittyviä lajien suojelua koskevia säännöksiään luonnonsuojelulakiin ei nykyisin sisälly. Joka tapauksessa näkisin, että rangaistus-säännökseen sisältyvien viittausten täsmällisyys edistäisi legaliteettiperiaatteen toteutumista.

Kiinnittäisin huomiota vielä siihen, että CITES-asetuksen 2 artiklan u) -kohdassa "kaupalla" (engl. trade) tarkoitetaan ko. asetuksessa tarkoitettujen eläin - ja kasvilajien tuontia yhteisöön, mukaan lukien merestä saatujen yksilöiden tuoni, ja vienti sekä jälleenvientiä yhteisön ulkopuolelle, sekä *omaisuuden käyttöä, siirtoa ja luovutusta* (engl. use, movement and transfer of possession) yhteisössä ja jäsenvaltiossa. Se kattaa siis kaikenlaisen luovuttamisen ja vaihdannan eikä vain kaupallista vaihdantaa sellaisena kuin sanan "kaupallinen" merkityksen kansallisessa lainsäädännössämme ymmärrämme. Voimassa olevan rikoslain 48 luvun 5 §:n 2)-kohtaan sisältyvän "ottaa vastaan kohteen" nojalla on voitu puuttua myös tilanteisiin, joissa henkilö ei ole itse tuonut maahan, vaan on esimerkiksi tietoisena esineen laadusta ottanut vastaan lahjana CITES-asetuksen vastaisesti hänelle luovutetun kohteen luovuttajan jäätyä tuntemattomaksi. Lainsäädännössä saattaisi siten olla tarpeen määritellä se, mitä käsitteellä "kaupallinen" tarkoitetaan tai kuvata kaikki mainitut tekemuodot niin, ettei rangaistavuuden alaa kavenneta siitä, mitä CITES-asetuksessa on tarkoitettu ja ettei rikosoikeudellista vastuusta voi vältellä sillä, että oikeudenkäynnissä ei pystytäkään näyttämään, onko kysymys ollut kaupasta vai vastikkeettomasta saannosta.

LSL 58 §:n 2 momentin 5 kohdan käännösvirheen korjaus on paikallaan.

Järvenpäässä 20.4.2010

Marjo Ikaheimonen
Kihlakunnansyyttäjä
Ympäristö- ja luonnonvararikosten avainsyyttäjä